

พุทธธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจในสถานการณ์โรคระบาด (โควิด-19)*
BUDDHISM AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE EPIDEMIC SITUATION
(COVID-19)

พลวัฒน์ ชุมสุข, เตชภูมิ ตันติพิเชฐ

Pholwat Choosoom, Techsphum Tantipiched

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: polwat2503@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหลักพุทธธรรมที่เป็นแนวคิดช่วยเสริมสร้างและพัฒนาด้านเศรษฐกิจทั้งหมด 5 ประเด็น คือ 1) การมีรายได้และมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น 2) การกระจายรายได้ดีขึ้น 3) การมีงานทำ 4) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ 5) การควบคุมการเกิดมลภาวะเป็นพิษ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีคุณภาพและยั่งยืน บนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเทียบเคียงผสมผสานกับหลักสัปปุริสธรรม นำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเริ่มจากตัวบุคคลเป็นสำคัญ เพื่อให้รายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยของประชากรเพิ่มขึ้นสวัสดิการทางเศรษฐกิจของประชากรที่ดีขึ้น ภายใต้การแข่งขันอย่างเสรี

คำสำคัญ: พุทธธรรม; การพัฒนา; เศรษฐกิจ

Abstract

This article aims to present five principles of Buddhist teaching that can help strengthen and develop the economy, namely 1) higher income and standard of living 2) better income distribution 3) having 4) Conservation of natural resources and 5) control of toxic pollution. To lead to quality and sustainable economic and social development based on the philosophy of sufficiency economics, it is combined with the principle. Applied to Economic Development the departure of the individual is significant. As the average real

*Received November 13, 2022; Revised January 20, 2023; Accepted January 20, 2023

income of the population increases, so does the economic well-being of the population under free competition.

Keywords: Buddhism; Economics; Development

บทนำ

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจไทยในทุกภาคส่วน สร้างความท้าทายให้กับผู้วางนโยบายทั้งด้านการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจในระยะยาว และการบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจในระยะสั้น โจทย์สำคัญประการหนึ่ง คือ ควรจะบริหารจัดการเศรษฐกิจอย่างไรท่ามกลางความเสี่ยงที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากไม่มีใครคาดการณ์ได้ว่าการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จะสิ้นสุดลงเมื่อไร เศรษฐกิจจะสามารถฟื้นตัวได้หรือไม่ ต้องใช้เวลายาวนานแค่ไหน และกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเปลี่ยนไปอย่างไร ในขณะเดียวกันประเทศไทยยังต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อทัศนคติ ค่านิยม และการดำเนินชีวิต พฤติกรรมของพลเมืองในสังคม

ในขณะเดียวกันการศึกษา การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาครัฐ เป็นกระบวนการสร้างความเป็นอยู่ดีทางคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของประชาชน ภูมิภาค และประเทศ ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นั้น มีทั้งหมด 5 ประเด็น คือ 1) การมีรายได้และมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น 2) การกระจายรายได้ดีขึ้น 3) การมีงานทำ 4) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ 5) การควบคุมการเกิดมลภาวะเป็นพิษ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีคุณภาพและยั่งยืน แต่ทรัพยากรมีจำกัดต้องใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีประสิทธิภาพมากที่สุด มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและเพียงพอต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ การเพิ่มขึ้นของประชากรในอัตราที่สูงไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศเพราะจะไม่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติของประเทศที่มีอยู่และเกิดการว่างงานขึ้น นอกจากนั้นผลผลิตเฉลี่ยต่อคนลดลงเพราะทรัพยากรและผลผลิตขยายตัวไม่ทัน

นอกจากนี้การพัฒนาเศรษฐกิจยังเป็นการออกนโยบายที่มุ่งพัฒนาความกินอยู่ดีของประชาชน ส่วนการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นปรากฏการณ์ของผลิตภาพในตลาดและการเพิ่มขึ้นของ GDP (Gross Domestic Product-ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ) ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์มุ่งเน้นในแง่ของการเติบโตทางเศรษฐกิจในภาพรวม (ถวัลย์พรศักดิ์ ทองภักดี, 2550) แต่นักวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสนใจการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจด้วย

คำว่าพอเพียงที่สามารถสังเคราะห์เข้ากับหลักพุทธธรรม ได้ 3 ประการ คือ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์), 2545)

1. พอเพียงในกาย หมายถึง การพัฒนาเศรษฐกิจโดยยึดความพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภ อาจมีความหรรษาได้ แต่ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องพอประมาณตามอัตภาพของตน

2. พอเพียงในวาจา หมายถึง การพัฒนาเศรษฐกิจต้องใช้วาจาที่พอเพียงในการเจรจา พร้อมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และนำมาพิจารณาว่าสิ่งไหนพอเพียง สิ่งไหนเข้าเรื่อง สิ่งไหนไม่เข้าเรื่องก็นำไปปรับปรุงแก้ไข ซึ่งเป็นการดำรงชีวิตอยู่อย่างพอดีแล้วขยายให้มากยิ่งขึ้นไปอีกก็ได้โดยถูกต้องชอบธรรม

3. พอเพียงในใจ หมายถึง การแสดงความพอเพียงในความคิดเห็นของตนเอง ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจจึงมุ่งเน้นในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นความพอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว แบบไม่ทอดทิ้งกัน ด้วยจิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ เพราะคนที่มีจิตใจไม่รู้จักพอย่อมรักคนอื่นไม่เป็นและเป็นผู้ทำลาย มีสิ่งแวดล้อมพอเพียง พร้อมกับอนุรักษ์และเพิ่มพูน

การพัฒนาเศรษฐกิจ มีความสำคัญอย่างไร

การพัฒนาเศรษฐกิจ (Economy Development) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในสังคม ซึ่งมีผลทำให้รายได้ประชาชาติ หรือระดับรายได้ที่แท้จริงโดยเฉลี่ยของประชากรในสังคมนั้นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ระดับการกินดีอยู่ดี และคุณภาพชีวิตของประชากรสูงขึ้น เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจโดยสม่ำเสมอและต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานพอที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมและยกระดับการดำรงชีพของประชาชนในประเทศให้สูงขึ้น เกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่แท้จริงต่อบุคคล ตลอดระยะเวลายาวนานเพื่อให้มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ดีขึ้นกว่าเดิม การกระจายรายได้เป็นไปอย่างเสมอภาค ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน การพัฒนาเศรษฐกิจประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ 1) มีความเจริญทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นในระดับสูง 2) ความเจริญทางเศรษฐกิจสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ 3) มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากจะพิจารณาด้านความเจริญทางเศรษฐกิจยังพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมด้านอื่นๆ ด้วย และการพัฒนาเศรษฐกิจยังเป็นการวิเคราะห์ในระยะยาวที่มุ่งให้อุปทานมวลรวมสูงขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้ผลผลิตของระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น มีการใช้ทรัพยากรหรือการจ้างงานภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น

ตามนัยของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธศาสนา การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การทำให้ประชาชนของประเทศมีการบริโภคที่ดีเลิศ ประชาชนในประเทศมีความพึงพอใจขั้นสูงสุด ลักษณะดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีการเพิ่มการผลิตให้มากขึ้น แต่การพัฒนาเศรษฐกิจจะเริ่มจากตัวบุคคลเป็นสำคัญ นั่นคือการใช้ศีลธรรมเข้าพัฒนาเศรษฐกิจในตัวบุคคลทำให้บุคคลกลายเป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548; ภารดี มหาขันธ์, 2530)

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจะไม่เพียงมีความหมายว่า เป็นการทำให้รายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยของประชากรเพิ่มขึ้นซึ่งเรียกว่าเป็นการทำให้สังคมมีความเจริญทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญต่อระดับความเป็นอยู่หรือสวัสดิการทางเศรษฐกิจของประชากรที่ดีขึ้น ในขณะที่นัยของเศรษฐศาสตร์ตามหลักพุทธธรรมมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจจะเริ่มจากตัวบุคคลเป็นสำคัญ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2560; แก้วชิตะชบ, 2550)

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศยังเป็นการมุ่งเน้นให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ มุ่งเน้นให้รายได้ประชาชาติ หรือให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นที่ตั้ง โดยใช้กลไกราคา หรือระบบตลาดภายใต้การแข่งขันอย่างเสรีเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศประสบผลสำเร็จในด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติเป็นอย่างดี แต่ทางด้านการกระจายรายได้ให้เกิดความเสมอภาคทัดเทียมกันนั้นกลับล้มเหลว ทั้งนี้เพราะระบบเศรษฐกิจของประเทศมีลักษณะเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ อย่างโดดเด่น การพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้กติกาการแข่งขันอย่างเสรีโดยไม่เลือกปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือบุคคลหรือภูมิภาคที่อ่อนแอกว่าเป็นพิเศษ จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

ในขณะที่ประเทศต้องเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากต้องการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจจึงมีจุดหมายเพื่อเพิ่มระดับรายได้ประชาชาติให้สูงกว่าการเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศ ทั้งนี้การที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศด้วย โดยโครงสร้างทางเศรษฐกิจจะมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ

1. โครงสร้างด้านการผลิตและการบริการ จำแนกโครงสร้างการผลิตสินค้าและบริการโดยใช้บัญชีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ แบ่งได้ 11 สาขาการผลิต

คือ สาขาเกษตรกรรม สาขาเหมืองแร่ สาขาอุตสาหกรรมการผลิต สาขาก่อสร้าง สาขาการไฟฟ้าและประปา สาขาการคมนาคมและขนส่ง สาขาค้าปลีกและค้าส่ง สาขาการธนาคาร และประกันภัย สาขาที่อยู่อาศัย สาขาการบริหารราชการ สาขาบริการ

2. โครงสร้างด้านตลาดสินค้าและบริการ จำแนกได้ 2 ประเภท คือ ตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการผลิตและบริการส่วนหนึ่งใช้ในการบริโภคภายในประเทศ และมีบางส่วนใช้เพื่อการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ ในขณะเดียวกันยังมีผลผลิตอีกหลายชนิดที่ผลิตขึ้นมาแล้วต้องอาศัยตลาดต่างประเทศเป็นหลัก เช่น ตลาดยุโรปเป็นตลาดหลักของผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ตลาดเอเชียเป็นตลาดข้าวที่สำคัญของไทย

3. โครงสร้างด้านปัจจัยการผลิตและการจำแนกแจกจ่ายผลผลิต ประชากรไทยส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม ดังนั้น ที่ดินจึงเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ส่วนในสาขาอุตสาหกรรมและบริการ ปัจจัยทุนและเทคโนโลยีมีบทบาทมากขึ้น โครงสร้างรายได้แรงงานภายในประเทศมาจากค่าตอบแทนของแรงงานและผู้ประกอบการที่มีใช้ในนิติบุคคล

ขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มีการประกาศใช้ต้องการจะสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเพื่อแก้ไขจุดอ่อนและข้อจำกัดที่มีอยู่ในปัจจุบัน พร้อมกับยกระดับขีดความสามารถเพื่อสร้างสรรค์โอกาสจากบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหวังที่จะนำพาประเทศไปสู่ประเทศที่มีสังคมก้าวหน้า และเศรษฐกิจที่สร้างมูลค่าได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นภาพอนาคตที่ทุกคนอยากเห็นและอยากให้เกิดขึ้น จึงได้กำหนดทิศทางและเป้าหมายของการพัฒนาบนพื้นฐานของหลักการและแนวคิดที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสืบสาน รักษา ต่อยอดการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ควบคู่กับการใช้เงื่อนไข 2 ประการ เพื่อกำหนดทิศทางและประเด็นการพัฒนาในส่วนต่างๆ ได้แก่ เงื่อนไขความรู้โดยการใช้องค์ความรู้ทางวิชาการที่รอบด้าน และเงื่อนไขคุณธรรม โดยยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนและความเป็นธรรมในทุกมิติของสังคม

2. ความสามารถในการที่จะล้มแล้วลุกให้ไว เดินไปข้างหน้าให้ได้ แนวคิด Resilience ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการลดความเปราะบางต่อความเปลี่ยนแปลงอันประกอบด้วยการพัฒนาความสามารถใน 3 ระดับ ได้แก่ (1) การพร้อมรับ (Cope) หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการภายใต้สภาวะวิกฤติ ให้สามารถยืนหยัดและต้านทานความยากลำบาก รวมถึงฟื้นคืนกลับสู่สภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว (2) การปรับตัว (Adapt) หมายถึง การปรับทิศทาง รูปแบบ และแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง

พร้อมกระจายความเสี่ยงและปรับตัวอย่างเท่าทันเพื่อแสวงหาประโยชน์จากสิ่งที่เกิดขึ้น และ (3) การเปลี่ยนแปลงเพื่อพร้อมเติบโตอย่างยั่งยืน (Transform) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐานให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง

3. เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติซึ่งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” โดยมุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในมิติของการมีปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ การมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีปัจจัยสนับสนุนให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การมีโอกาที่จะใช้ศักยภาพของตนในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี รวมถึงการมุ่งส่งต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีไปยังคนรุ่นต่อไป

4. โมเดลเศรษฐกิจ BCG ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจใน 3 รูปแบบควบคู่กัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว โดยอาศัยฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของประเทศอันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม พร้อมกับการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางดานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อผลักดันให้ประเทศมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และสามารถกระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งได้อย่างทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

นอกจากนี้ การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ยังคำนึงถึงเงื่อนไขและข้อจำกัดของการพัฒนาประเทศที่สืบเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 รวมทั้งปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยและของโลกเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต และได้กำหนดหลักของการพัฒนาไว้ 5 ประการ ดังนี้ 1) การปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม 2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ 3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม 4) การเปลี่ยนผ่านการผลิตและบริโภคไปสู่ความยั่งยืน และ 5) การเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทโลกใหม่

หากมองการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในปี 2565 พบว่า ยังคงสามารถฟื้นตัวได้ แต่มูลค่าเศรษฐกิจไทยยังคงอยู่ในระดับต่ำกว่าช่วงก่อนการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดย (Thailand Development Research Institute: TDRI) คาดว่าเศรษฐกิจไทยปีนี้จะขยายตัวราวร้อยละ 3.5 จากปีก่อนหน้า และมูลค่าของเศรษฐกิจจะกลับไปสู่ระดับเดิมก่อนการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ภายในปี 2566 การฟื้นตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หลังการผ่อนคลายมาตรการล็อกดาวน์ช่วงปลายปี 2564 ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจปีนี้ แต่ยังไม่เท่ากับระดับก่อนการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เนื่องจากยังมีความไม่แน่นอนจากการระบาดที่ยังคงอยู่ โดยคาดว่าจะการบริโภคของ

ประชาชนจะค่อย ๆ พ้นตัวกลับไปสู่ระดับเดิมก่อนการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ภายในปี 2566 เช่นกัน ในด้านการส่งออกจะยังคงเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจไทย ในปีนี้ โดยการส่งออกในปีที่ผ่านมาขยายตัวราวร้อยละ 15 และคาดว่าจะขยายตัวต่อเนื่อง ราวร้อยละ 10 ในปีนี้ โดยเฉพาะตลาดหลักอย่างสหรัฐอเมริกา จีน ยุโรป และญี่ปุ่นที่ เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวหลังการระบาดใหญ่ และที่ผ่านมาสินค้าส่งออกมากกว่า 3 ใน 4 มีการ ขยายตัวมากกว่าระดับก่อนการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เช่น อาหารแปรรูป ชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ ผลิตภัณฑ์ยาง ยานยนต์และชิ้นส่วน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อห่วงโซ่ อุปทานในประเทศ การลงทุนในปี 2565 นี้ยังคงขยายตัวต่อเนื่องจากการฟื้นตัวของอุปสงค์ ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเห็นสัญญาณจากการลงทุนของบริษัทไทยและต่างชาติที่เริ่มฟื้น ตัวตั้งแต่ปีที่แล้ว อีกทั้งการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศยังได้อานิสงส์จากการย้ายฐาน การผลิตจากประเทศจีน โดยเฉพาะอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน อิเล็กทรอนิกส์ และ การบริการคลาวด์ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลพวงจากสงครามการค้าและสงครามเทคโนโลยี ระหว่างสหรัฐฯ และจีน นอกจากนี้ บริษัทต่างชาติหลายแห่งยังได้เข้ามาร่วมทุนกับบริษัท ไทย เพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ชีวภาพ ซึ่งได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมการลงทุน (BOI) อีกทั้งประเทศไทยยังเป็นแหล่งวัตถุดิบทางการเกษตรที่อุดม สมบูรณ์สำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์ชีวภาพ ในด้านภาคการท่องเที่ยวอาจต้องใช้เวลาอีก อย่างน้อย 2-3 ปีกว่าที่จะกลับมาเหมือนเดิม โดยคาดว่าปีนี้จะมีย่านท่องเที่ยวต่างชาติเดิน ทางเข้ามาในประเทศไทยราว 5 ล้านคน แม้ว่ามากกว่าปีที่แล้วแต่ยังคงอยู่ในช่วงที่ต่ำกว่า ก่อนการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เคยมีเกือบ 40 ล้านคนต่อปี เนื่องจากการ ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังคงมีอยู่ จึงเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางท่องเที่ยว ระหว่างประเทศ ด้วยจำนวนเที่ยวบินที่ลดลงและข้อกำหนดในการเดินทางจำนวนมาก ทำให้การเดินทางระหว่างประเทศมีความยุ่งยากและมีราคาแพง อีกทั้งนโยบาย Zero - Covid policy ของรัฐบาลจีนที่เข้มงวดเป็นอย่างมาก ทำให้นักท่องเที่ยวชาวจีนยังไม่ สามารถเดินทางมาประเทศไทยได้อย่างอิสระ โดยคาดว่านักท่องเที่ยวจีนจะเริ่มเดินทางเข้า มาได้ในช่วงปลายปีนี้ ขณะที่การท่องเที่ยวของคนไทยในประเทศจะฟื้นตัวค่อนข้างเร็วในช่วง แรกหลังจากปิดเมืองมานาน แต่จะค่อย ๆ พ้นตัวกลับไปสู่ระดับก่อนการระบาดของเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019 ภายในปี 2566 เนื่องจากยังมีความกังวลเกี่ยวกับการระบาดและความ ไม่แน่นอนของรายได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อธุรกิจ SMEs ที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวที่มีการ จ้างงานมากกว่า 4 แสนคน ในขณะที่ภาครัฐยังมีเงินทุนเพียงพอที่จะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ หากเกิดการระบาดระลอกใหม่ในอนาคต หลังจากที่รัฐบาลออก พ.ร.ก. กู้ยืมเงิน 1.5 ล้าน ล้านบาทตั้งแต่ปี 2563 ซึ่งได้มีการเบิกจ่ายใช้ไปแล้วกว่า 1.2 ล้านล้านบาท อีกทั้ง แม้ว่าหนี้ สาธารณะในขณะนี้อยู่ที่ราวร้อยละ 60 ของ GDP แต่ด้วยการขยายเพดานหนี้สาธารณะ

เป็นร้อยละ 7 ของ GDP ทำให้ยังพอมีช่องว่างสำหรับการจัดหาเงินทุนเพิ่มเติมได้อีกราว 1 ล้านล้านบาท ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยของไทยปีนี้อาจจะไม่เปลี่ยนแปลงจนกว่าจะเห็นสัญญาณการฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทยอย่างแข็งแกร่ง แม้ว่าสหรัฐฯ มีแนวโน้มที่จะปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยในช่วงกลางปี ในขณะที่ค่าเงินบาทปีนี้อาจจะอ่อนค่ากว่าปีที่แล้ว เนื่องจากค่าเงินดอลลาร์แข็งค่าขึ้นหลังจากสหรัฐฯ ยุติมาตรการผ่อนคลายเชิงปริมาณ (QE) โดย Thailand Development Research Institute: TDRI คาดว่าค่าเงินบาทปีนี้จะอยู่ที่ราว 32 บาทต่อดอลลาร์ ซึ่งเป็นการอ่อนค่าที่สุดในภูมิภาค

นอกจากนี้ แม้ว่าหลายธุรกิจยังไม่ฟื้นตัวสู่ระดับก่อนการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แต่ยังมีธุรกิจจำนวนมากที่สามารถเติบโตได้ดี เนื่องจากการส่งออกที่เริ่มฟื้นตัวและการเปลี่ยนแปลงไปสู่ดิจิทัล เช่น การขนส่งและคลังสินค้า ธุรกิจอีคอมเมิร์ซ บริการเดลิเวอรี่ ธุรกิจไอที ฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์ ศูนย์ข้อมูลบนคลาวด์ และแพลตฟอร์มสินทรัพย์ดิจิทัล เป็นต้น อย่างไรก็ตามภาวะเศรษฐกิจไทยก็ยังมีความเสี่ยงที่จะทำให้การฟื้นตัวไม่เป็นไปตามที่คาด เนื่องด้วย (1) การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่สร้างความไม่แน่นอนต่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทย (2) สงครามการค้าและสงครามเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐฯ และจีนที่กลายเป็นข้อจำกัดของการค้าโลก ซึ่งส่งผลให้เกิดการหยุดชะงักในห่วงโซ่อุปทานการผลิต ดังที่เห็นแล้วจากการขาดแคลน semi-conductor ในปีที่ผ่านมา และ (3) ราคาสินค้า รวมถึงราคาพลังงาน ค่าขนส่ง ตลอดจนราคาอาหารสด เช่น สุก รัง ไก่ ไข่ไก่ ที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก จนกระทบต่อกำลังซื้อของประชาชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นโจทย์สำคัญสำหรับปีนี้ที่ทีมเศรษฐกิจของรัฐบาลจะต้องรับมือและแก้ไขเพื่อให้เศรษฐกิจไทยสามารถฟื้นตัวได้

ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของแต่ละประเทศมีสถานะที่แตกต่างกันไป ประเทศที่มีสถานะทางเศรษฐกิจไม่ดีจะกลายเป็นประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา ส่วนประเทศที่มีสถานะทางเศรษฐกิจดีก็จะกลายเป็นประเทศมหาอำนาจและทำให้มีพันธมิตรมากขึ้น สถานะทางเศรษฐกิจนั้นเป็นพื้นฐานของอุตสาหกรรมทางยุทธศาสตร์และอุตสาหกรรมหนักอื่นๆ ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ต้องพิจารณา คือ ทรัพยากรและผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งประเทศที่ได้เปรียบจะเป็นประเทศผู้มีความสามารถในการผลิตสูง และมีความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสูง ในการพัฒนาเศรษฐกิจมีปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ที่ดิน ทุน แรงงาน ความก้าวหน้าทางวิทยาการ และตลาด

1.1 ที่ดิน ในที่นี้หมายถึงพื้นที่ทั้งหมดทั้งบกและน้ำที่อยู่ในอาณาเขตของประเทศรวมทั้งเขตน่านน้ำของประเทศตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในน้ำและดินที่ ดินมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจเพราะเป็นแหล่งวัตถุดิบและแร่ธาตุ ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการทำการเกษตร นอกจากนั้นยังเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการคมนาคม การสื่อสาร และการขนส่ง เป็นต้น

1.2 หุ่น ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะเครื่องมือ เครื่องจักรหรือที่เรียกว่าสินค้าประเภทหุ่นเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิ่งอื่นๆ ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและยกระดับความเป็นอยู่ของประชากร เช่น การศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาธารณูปโภค แหล่งที่มาที่สำคัญของเงินทุนเพื่อการลงทุน คือ การออมโดยคนในประเทศ ถ้าจะให้ประเทศมีการลงทุนอยู่ในระดับสูงโดยมีต้องพึ่งพาทุนต่างชาติ ประชากรของประเทศจะต้องประหยัด โดยการทำกรออมมากขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการลงทุน

1.3 แรงงานเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลิตสินค้าและบริการ ขณะเดียวกัน แรงงานก็ก่อให้เกิดความต้องการซื้อสินค้า หรืออุปสงค์ในสินค้าและบริการบางประเทศแม้จะขาดแคลนทุน แต่ถ้ามีแรงงานที่ คุณภาพดี ก็ยังคงมีการพัฒนาเศรษฐกิจระดับหนึ่ง ประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะมีแรงงานจำนวนมาก แต่ปัญหาที่ประเทศดังกล่าวประสบ คือ การขาดแคลนแรงงานที่มี คุณภาพ ทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ ผลิตสินค้าและบริการได้ไม่มาก ดังนั้นเพื่อให้ประเทศสามารถผลิตสินค้าและบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศที่กำลังพัฒนาจึง จำเป็นต้องเพิ่มคุณภาพของแรงงานให้สูงขึ้น ปัจจัยที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของ แรงงาน ได้แก่ การศึกษา การฝึกอบรม และการสาธารณสุข เป็นต้น

1.4 ความก้าวหน้าทางวิทยาการ เป็นสิ่งที่ช่วยให้การดำเนินกิจกรรมทาง เศรษฐกิจมีความสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยประหยัดการใช้ปัจจัยในการผลิต ช่วยในการสร้างหรือขยายอุปกรณ์ รวมไปถึงช่วยพัฒนาสินค้าชนิดใหม่ๆ ทั้งด้านรูปแบบให้ มีความสวยงามและใช้งานได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดการบริโภคเพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากการ ค้นคว้าวิจัย สามารถทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ๆ มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทำให้เกิดการประหยัด ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการผลิต และสามารถในการผลิตสินค้าได้ในปริมาณและคุณภาพที่ สูงขึ้น เป็นการลดการใช้ทรัพยากรและลดต้นทุนการผลิต

1.5 ตลาด มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเมื่อตลาดมีขนาด ใหญ่ขึ้น ก็จะกระตุ้นให้ผู้ผลิตทำการผลิตสินค้ามากขึ้น เศรษฐกิจของประเทศก็ขยายตัว มี การใช้เงินหรือสินเชื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนมากขึ้น และยังช่วยกระตุ้นให้เกิดธุรกิจ รูปแบบใหม่ตลาดมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจค่อนข้างมากหากตลาดสินค้าของ

ประเทศใดมีขนาดกว้าง จะมีผลทำให้ผู้ผลิตสามารถผลิตสินค้าในลักษณะที่เป็นการผลิตขนาดใหญ่ได้

2) ปัจจัยที่ไม่ใช่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจจะดำเนินไปอย่างไร รวดเร็วหรือล่าช้าอย่างไร ยังต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ ซึ่งมีใช่ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ทัศนคติของประชากร ศาสนาและวัฒนธรรม ระบบครอบครัว ระบบการเมืองการปกครอง ตลอดจนกฎหมายต่างๆ ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งที่มิอาจปฏิเสธต่อการดำเนินชีวิตของประชากรในสังคมทั้งสิ้น

ปัจจัยที่ส่งผลให้การขยายตัวของเศรษฐกิจไทยอยู่ในระดับที่สูงมาก มีดังนี้ 1) การส่งออกของประเทศเพิ่มขึ้น 2) การลงทุนภายในประเทศขยายตัวเนื่องจากการไหลเข้ามาลงทุนของทุนจากต่างประเทศทั้งทางตรงและลงทุนในหลักทรัพย์ 3) การท่องเที่ยวภายในประเทศซึ่งทำรายได้จำนวนมากในรูปของเงินตราต่างประเทศ และยังมีรายได้จากนโยบายการส่งออกแรงงาน (Labor Export) ของรัฐบาลด้วย

นอกจากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาซึ่งทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวแล้ว ประเทศไทยยังมีความได้เปรียบในการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจอีกหลายด้าน คือ ที่ตั้งของประเทศ ในทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยมีที่ตั้งที่เหมาะสมเนื่องจากเป็นศูนย์กลางเชื่อมระหว่าง จีน อินเดีย อาเซียน เอเชียใต้ เข้าด้วยกัน ซึ่งส่งผลดีในทางเศรษฐกิจต่อประเทศ ระบบสังคมที่เปิดกว้าง สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดกว้างไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ เพศ และการนับถือศาสนา ทำให้สภาพสังคมไทยโดยส่วนรวมมีความกลมกลืนสูง (Assimilation) ก่อให้เกิดความสะดวกต่อนักลงทุนหรือผู้ประกอบการทั้งในประเทศและต่างประเทศ นโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลกี่ครั้ง ผู้ปกครองในทุกสมัยจะยึดถือนโยบายการเงินและการคลังแบบอนุรักษนิยม รัฐบาลไทยไม่นิยมใช้การพัฒนาเศรษฐกิจแบบเร่งรัดหรือแบบก้าวกระโดดจนเกินกำลัง สินค้าส่งออกของประเทศส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตรขั้นปฐมภูมิและอุตสาหกรรมเบา รวมทั้งสินค้าหัตถกรรม การมีสินค้าส่งออกที่มีความหลากหลายไปยังต่างประเทศทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยมั่นคง ระบบพ่อค้าคนกลางที่มีพลวัตสูง (Dynamism) พ่อค้าคนกลางในระบบเศรษฐกิจจะเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างชนบท เมือง และเศรษฐกิจโลกเข้าด้วยกัน เป็นผู้ติดตามความเคลื่อนไหวของตลาดโลกอย่างใกล้ชิดและแจ้งข่าวสารนั้นแก่เกษตรกรอย่างรวดเร็ว ทำให้เกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนการผลิตให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าและต้นทุนการผลิตสินค้าได้ทัน ดังนั้น แม้ราคาสินค้าเกษตรของตลาดโลกตกต่ำ ประสิทธิภาพการผลิตของประเทศต่ำกว่าประเทศอื่นแต่สินค้าเกษตรไทยยังสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ มีประชากรในวัยแรงงานจำนวนมากซึ่งเป็นแรงงานที่มีความตั้งใจ มีความสามารถในการ

เรียนรู้ และทักษะในทางศิลป์ ค่าจ้างแรงงานไม่สูงนัก มีทักษะในการเรียนรู้ ฝีมือประณีต ทำให้แรงงานไทยได้เปรียบแรงงานประเทศอื่น

การพัฒนาเศรษฐกิจตามหลักพุทธธรรม

แนวคิดของพุทธศาสนาที่เรียกกันทั่วไปว่า “พุทธธรรม” มีมากมายที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากพุทธศาสนาไม่ได้แสดงแนวคิด เรื่องเศรษฐกิจไว้อย่างเป็นระบบอย่างเศรษฐศาสตร์ตะวันตก และเนื้อหาของพุทธธรรมก็ไม่ได้เสนอระบบอะไรไว้อย่างชัดเจน จึงนิยมถือกันว่าพุทธศาสนาไม่ได้เสนอระบบเศรษฐกิจเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่มีหลักการทางเศรษฐกิจที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการพัฒนาเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ได้ การนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจมาเรียบเรียงและวิเคราะห์โดยเทียบเคียงกับเศรษฐศาสตร์ตะวันตก พอจะกำหนดรูปแบบของเศรษฐกิจตามหลักพุทธธรรมได้ว่าเป็น “ระบบเศรษฐกิจแบบผสม” ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับระบบทุนนิยมที่ใช้กันจริงโดยทั่วไปในปัจจุบัน เพราะพุทธธรรมให้การยอมรับสิทธิ และเสรีภาพในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลเช่นเดียวกับทุนนิยม แต่ก็เห็นความจำเป็นของรัฐในเรื่องเศรษฐกิจคล้ายกับแนวคิดรัฐนิยม ซึ่งเมื่อผนวกกับการเน้นศีลธรรมและคุณค่าของมนุษย์ เราอาจเรียกระบบเศรษฐกิจแบบนี้ว่า เป็น “ธัมมิกเศรษฐนิยม” ก็ได้ หรืออาจเรียกได้อีกหลายชื่อแล้วแต่จะเน้นจุดใด เช่น ถ้าเน้นว่าเป็นระบบที่ใช้ปัญญาเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ก็อาจเรียกว่า “ปัญญานิยม” ก็ได้ (อภิชัย พันธเสน, 2544) ถ้าเน้นว่าเป็นระบบที่มุ่งสร้างบุญหรือลดกิเลส ก็อาจเรียกว่า “บุญนิยม” ก็ได้ (สัมมาสัมพุทธสาวก, 2531) และถ้าเน้นว่าเป็นระบบที่ยึดหลักความพอเพียงคล้ายกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ก็อาจเรียกว่า “เศรษฐศาสตร์พอเพียง” ก็ได้ ดังนั้น แนวคิดทางเศรษฐกิจของพุทธศาสนาจึงอาจเรียกได้หลายอย่าง เช่น “พุทธเศรษฐศาสตร์” “เศรษฐศาสตร์บุญนิยม” “ธัมมิกเศรษฐศาสตร์” หรือ “เศรษฐศาสตร์พอเพียง” ก็แล้วแต่จะเลือกจุดที่จะเน้น (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556)

พุทธธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ สู่ความสมดุลและยั่งยืน

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศภายหลังใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 นับได้ว่าอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงภาคเกษตรกรรมให้กลายเป็นรายได้หลักของประเทศ แต่เมื่อประเทศต้องพบกับสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยาวนานถึงสองปี ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในระยะสั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างต่างๆ และทำให้ global mega trends มาถึงเร็วขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนิน

ธุรกิจและการใช้ชีวิตประจำวันของคนไทยในปัจจุบันให้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่ง global mega trends ที่ไทยต้องปรับตัวให้ทัน ประกอบไปด้วย

อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะกลายมาเป็นเงื่อนไขเพิ่มเติมของโครงสร้างการค้าโลก โดยในระยะที่ผ่านมาชาติมหาอำนาจได้ดำเนินนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเข้มข้นขึ้น ซึ่งอาจกระทบต่อโครงสร้างการค้าโลกให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลง เช่น สหรัฐฯ และยุโรปได้ออกกฎหมายควบคุมการนำเข้าที่เน้นสินค้ากลุ่ม carbon footprint ต่ำ ขณะเดียวกันจีนเองก็ออกมาตรการควบคุมปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคอุตสาหกรรม และแรงจูงใจให้ลดการใช้พลังงานจากถ่านหิน หันไปใช้พลังงานสะอาดมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงควรเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการส่งออกสินค้าที่ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น อีกทั้งต้องรับมือหากมีการย้ายฐานการผลิตอุตสาหกรรมบางประเภทที่กระบวนการผลิตขัดกับนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของสากล การก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล ถึงแม้ว่าการเข้าสู่ยุคดิจิทัลจะเป็นกระแสที่ดำเนินมาระยะหนึ่งแล้ว แต่การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและบทบาทของโลกดิจิทัลในการดำเนินชีวิตของคนจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นตัวช่วยสำคัญให้กับภาคการผลิตในการแก้ไขปัญหาขาดแคลนแรงงานในหลายประเทศ ดังนั้น ในระยะถัดไปเราจะได้เห็นการลงทุนและการแข่งขันด้านเทคโนโลยีที่เข้มข้นขึ้น โดยกลุ่ม AEs จะเน้นลงทุนในเทคโนโลยีขั้นสูง อาทิ Artificial Intelligence (AI) และ Quantum Computing เพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านการค้า การลงทุน และการเงิน ขณะที่กลุ่ม EMs มีแนวโน้มที่จะยังเดินการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน และพัฒนาศักยภาพการผลิตเพื่อรองรับเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

จากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล ส่งผลให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรมนุษย์ และสังคม พร้อมทั้งการหมดไปของสภาพแวดล้อมมากกว่าการผลิตสิ่งของมีความเป็นตัวตนในลักษณะของการผลิตที่หลากหลายด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม และริเริ่มสร้างสรรค์ได้เองจากชุมชนเป็นฐาน เมื่อการผลิตมีปริมาณที่มากกว่าความต้องการ ดังนั้นการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจึงเป็นนโยบายสำคัญที่ประเทศไทยยึดถือมามากกว่า 20 ปี สังคมไทยจึงนำความมีอยู่ที่เหลือใช้ไปแจกจ่ายให้ผู้ที่ขาดแคลนหรือด้อยกว่าเป็นการเอื้ออารีต่อชุมชนหรือสะสมสำหรับอนาคตที่มีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่เดือดร้อน เป็นการสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้มีความพอกิน พอมี พอใช้ ไม่มุ่งหวังสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจให้รวดเร็วอย่างเดียว ผู้มีความเพียงพอในการพึ่งตนเองสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปได้ตามลำดับ

ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศควรมุ่งพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งด้วยการรวมตัวกันจัดปัญหาความยากจน แก้ปัญหาสังคม มุ่งมั่นพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้ตามสภาพของชุมชน เรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวให้เข้ากันได้อย่างต่อเนื่องจากวัฒนธรรมพอเพียง วิถีชีวิต กลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายด้วยพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม มีอาชีพและดำรงชีวิตให้มีความมั่นคงค่อยๆ เปลี่ยนแปลงสภาวะปัญหาที่ทำให้เกิดสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี เมื่อความพอเพียงในลักษณะดังกล่าวสมบูรณ์เชื่อมโยงในด้านกาย วาจา และใจ ให้เกิดความสมดุลและพอเพียงขณะเดียวกัน ในทางพระพุทธศาสนาก็มีหลักพุทธธรรมสำหรับเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และเพื่อบำบัดความต้องการของมนุษย์ โดยพระพุทธศาสนาได้เสนอวิธีการพัฒนาเศรษฐกิจที่ตรงกันข้ามกับวิธีการทั่วไป คือวิธีการพัฒนาที่ไม่ต้องใช้เงินเลย เรียกหลักการพัฒนานี้ว่า หลักเศรษฐกิจขั้นสูง คือ การพยายามเป็นนายเหนือความอยากนั้นเอง หลักการดังกล่าวมีปรากฏทั่วไปในพระไตรปิฎก (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2542)

ทัศนะของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธศาสนานั้น ถือว่าทางสายกลางเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ หากให้ความสำคัญต่อวัตถุมากกว่าสภาพจิตใจ จะเป็นสัญญาณอันตรายที่ควรแก่การหลีกเลี่ยง การให้ความสำคัญแต่ด้านวัตถุ โดยไม่คำนึงถึงคุณค่าทางศาสนาและจิตใจ จะก่อให้เกิดอันตรายอย่างใหญ่หลวงแก่สังคม การผลิตจนเกินความต้องการ การใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน ความล้นจมของเศรษฐกิจภาคประชาชน ความเติบโตของชนชั้นกรรมาชีพในเมือง ปัญหาดังกล่าวนี้จะไม่เกิดขึ้นเลย หากได้มีการวางแผนการผลิต การบริโภค ให้มีลักษณะเป็นทางสายกลาง ยิ่งกว่านั้น การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจต้องมีความสัมพันธ์กับคุณค่าทางจิตใจ การเลือกทางปฏิบัติตามแนวเศรษฐศาสตร์แนวตะวันตกที่ให้ความสำคัญของวัตถุ และการเน้นความสำคัญของคุณค่าทางจิตใจตามหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธศาสนา จึงต้องคำนึงการควบคู่กันไป จะให้ความสำคัญแก่ทางหนึ่งทางใดเป็นพิเศษไม่ได้ (ภารดี มหาขันธ์, 2530)

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีความสอดคล้องกับหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ ซึ่งคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประเด็นของหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความสอดคล้องเป็นอย่างยิ่งกับ สัปปุริสธรรม 7 ประการ อันหมายถึงธรรมของคนดี ธรรมของผู้สงบ ดังนี้

1. ความมีเหตุผล ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การตัดสินใจจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องตัดสินใจโดยรอบด้าน ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างมีสติและรอบคอบ ซึ่งจะ

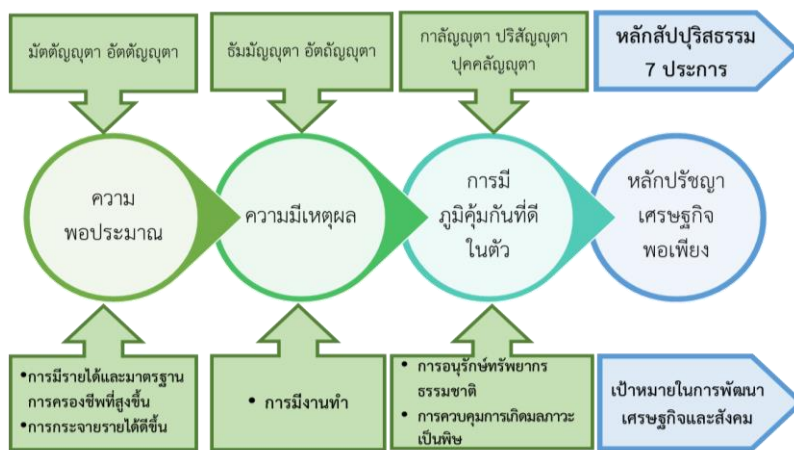
ตรงกับหลักธรรมธัมมัญญตา และอัตถัญญตา โดยธัมมัญญตา คือ รู้จักเหตุ รู้หลักความจริง รู้จักหลักการต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเหตุอันใดทำแล้วจะเกิดผลที่ตามที่เราต้องการ และอัตถัญญตา คือ รู้จักผล รู้จักความมุ่งหมาย รู้ถึงจุดประสงค์ของการกระทำใดๆ รู้เป้าหมายในการกระทำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลักการนี้ทำแล้วย่อมปรากฏผลอย่างไร การมีเหตุมีผลในการพัฒนาเศรษฐกิจย่อมทำให้เรามีหลักยึดไม่เดินหลงทาง แม้ระหว่างทางอาจเกิดปัญหา ผลที่ได้อาจไม่ตรงกับที่คาดการณ์ไปบ้าง แต่เพราะมีหลักการในการพัฒนาเศรษฐกิจย่อมสามารถหาต้นตอของปัญหาและแก้ไขได้

2. ความพอประมาณ คือ ความพอดีที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น จะสอดคล้องกับหลัก มัตตัญญตา และอัตตัญญตา โดยมัตตัญญตา คือ ความรู้จักประมาณ ความรู้จักพอดี รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการกระทำทุกอย่าง ซึ่งการรู้จักประมาณจะทำให้เราลดการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และอัตตัญญตา คือ การรู้จักตนเอง การรู้จักลักษณะทางกายภาพ เพศ วัย ทำให้มีการบริโภคที่เหมาะสม ใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม ซึ่งการรู้จักความสามารถของตนเอง ย่อมทำให้รู้จักประมาณในการตั้งเป้าหมายในชีวิตไม่ให้อู้อกเกินกว่าขีดความสามารถของตนเองจนเกินไป ซึ่งจะทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเคร่งเครียด บิบบัน

3. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ การรู้จักตนเอง การรู้จักสังคม การรู้จักประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับตนเองหรือสังคมที่อาศัยอยู่ ซึ่งทำให้สามารถเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี จะสอดคล้องกับหลัก ปริสฺสญญตา ปุคคฺลัญญตา และกาลัญญตา โดยปริสฺสญญตา ความรู้จักบริษัท รู้จักชุมชน รู้จักสังคม ซึ่งหมายถึงการรู้ว่าสังคมนรอบตัวเป็นอย่างไร รู้ว่าจุดไหนคือโอกาส รู้ว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร รู้จักธรรมชาติของคนในสังคมนั้นๆ มีพฤติกรรมอย่างไร มีธรรมเนียมอย่างไร ปุคคฺลัญญตา คือ ความรู้จักบุคคล รู้จักความแตกต่างของนิสัยของคนแต่ละคน รู้จักความสามารถของคนแต่ละคน รู้ข้อดีข้อด้อยของคนแต่ละคน รู้ว่าคนประเภทใดควรคบหาสมาคมหรือคนประเภทใดควรอยู่ให้ห่าง หากเปรียบเทียบกับการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นหมายความว่า เราจะต้องรู้ความแตกต่างของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับฐานรากเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในสังคม และกาลัญญตา คือ การรู้จักกาลเทศะ รู้ว่าเวลาไหนควรพูดเวลาไหนควรฟัง เวลาไหนควรกระทำการใดๆ คาดการณ์ได้ว่าในกาลข้างหน้าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพื่อหาทางในการปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น การรู้จักตนเอง การรู้จักผู้อื่น การรู้จักสังคมที่เราอาศัยอยู่ อาศัยความรู้เหล่านี้ประเมินพร้อมกับการเวลาจะทำให้เราสามารถคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างใกล้เคียง ทำให้เราเป็นคนทันต่อโลก ทันต่อยุคสมัย ยากต่อการหลอกลวง ยากต่อการล้าหลัง

องค์ความรู้

แนวคิดพุทธธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากหลักพุทธธรรมไม่ได้แสดงแนวคิด เรื่องเศรษฐกิจไว้อย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันเนื้อหาของพุทธธรรมก็ไม่ได้เสนอระบบการพัฒนาเศรษฐกิจไว้อย่างชัดเจน แต่มีหลักการทางเศรษฐกิจที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการพัฒนาเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ได้ การนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจมาเรียบเรียงและวิเคราะห์ พอจะกำหนดรูปแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจตามหลักพุทธธรรมได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเศรษฐกิจในยุคของโรคระบาดควรนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับหลักการพัฒนา ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในทุกขณะที่กำลังดำเนินการพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะการนำหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ อันหมายถึงธรรมของคนดี ธรรมของผู้สงบบมาปรับใช้ควบคู่กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สรุป

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาครัฐ เป็นกระบวนการสร้างความเป็นอยู่ดีทางคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของประชาชน ภูมิภาค และประเทศ ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมนั้น มีทั้งหมด 5 ประเด็น คือ 1) การมีรายได้และมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น 2) การกระจายรายได้ดีขึ้น 3) การมีงานทำ 4) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ 5) การควบคุมการเกิดมลภาวะ

เป็นพิษ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีคุณภาพและยั่งยืนแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบันยังต้องยึดพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นการสืบสาน รักษา ต่อยอดการพัฒนา โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ควบคู่กับการใช้เงื่อนไข 2 ประการ คือ เงื่อนไขความรู้โดยการใช้องค์ความรู้ทางวิชาการที่รอบด้าน และเงื่อนไขคุณธรรม โดยยึดหลักผลประโยชน์ของประชาชนและความเป็นธรรมในทุกมิติของสังคม ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะมีความสอดคล้องหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ อันหมายถึงธรรมของคนดี ธรรมของผู้สงบ

เอกสารอ้างอิง

- แก้ว ชิตตะขบ. (2550). *พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2560). *พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ซีเอ็ดบุ๊คส์เซ็นเตอร์ จำกัด.
- ภารดี มหาขันธ์. (2530). *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556). *สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต*. กรุงเทพฯ : บริษัท ตรีเพ็ชร จำกัด.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์). (2545). *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2542). *พระพุทธศาสนากับการเลิกทาสและเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อภิชัย พันธเสน. (2544). *พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ อมรินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). (ร่าง) *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13*. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท..
- ณัฐพงศ์ ทองภักดี. (2550). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐศาสตร์และการบริหารพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สัมมาสัมพุทธสาวก [นามแฝง]. (2531). *เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธีระการพิมพ์.